

STRESZCZENIE

Celem niniejszej rozprawy było ukazanie stosunku aparatu bezpieczeństwa do Kościoła katolickiego w powiecie nowotarskim w latach 1945-1975. W toku badań autor ustalił kadre kierowniczą lokalnych struktur bezpieki i funkcjonariuszy pracujących „po linii kleru”. Ludzie ci walcząc z Kościołem realizowali w praktyce wytyczne działaczy PPR/PZPR i administracji państwowej. Na podległym im terytorium w omawianym okresie w pięćdziesięciu kilku parafiach posługę duszpasterską pełniło co najmniej sześćuset kapłanów służąc każdego dnia ludności wyróżniającej się swoją pobożnością.

Rozpracowując duchowieństwo funkcjonariusze aparatu represji określali jego stosunek do komunistycznej władzy kategoryzując je jako kler „wrogi, bierny i lojalny”. Zwracali uwagę na przestrzeganie przez nich przepisów państwowych i zachowanie w okresie wyborczym. Tych, którzy mieli odwagę przeciwstawiać się obowiązującej ideologii marksistowsko-leninowskiej, inwigilowali poprzez prowadzenie różnego rodzaju sprawy, np. obiektowych lub ewidencyjno-obszernych. Systematycznie rozbudowywali sieć agenturalną złożoną z księży i wiernych świeckich.

W celu pogłębienia dezintegracji Kościoła funkcjonariusze UB/SB wciągali kapłanów do współpracy z ruchem „księży patriotów” lub upaństwowionym „Caritasem”, włączali się do konfliktów, które dotyczyły albo samych duchownych bądź duchownych i wiernych, aby wykorzystać je operacyjnie. Najbardziej długotrwałym i złożonym sporem okazał konflikt narodowościowy na Spiszu i Orawie, którego podłożem była kwestia języka używanego w liturgii – polski lub słowacki.

Władze państwowe chcąc zniszczyć Kościół uderzyły też w niego na płaszczyźnie finansowej, co przełożyło się na wysokie podatki nakładane na księży i parafie oraz zmuszanie do prowadzenia księgi inwentarzowej. Powstawanie nowych świątyń i budowli kościelnych uzależnili od decyzji administracyjnych motywowanych ideologicznie.

Rozprawa pokazuje niniejszym, że pomimo walki Kościół przetrwał i wyszedł z tych zmagania wzmocniony.

Kielce, 19 listopada 2024 r.

Dr. Andrzej Jędrzejko